

NAZİRE MECMUALARI ve HİSÂLÎ'NİN METÂLİÜ'N-NEZÂİRİ

Bilge KAYA

ÖZET

Bu makalede, nazîre ve nazîre geleneği üzerinde kısaca durulduktan sonra Anadolu sahasında derleyicisi bilinen ve kütüphanelerde kayıtlı beş nazîre mecmûası hakkında genel bilgi verilmiş, mecmûaların edebiyat tarihi araştırmaları açısından temel kaynaklardan olduğu ve önemi vurgulanmış ve XVII. yüzyıl şâirlerimizden Hisâlî'nin Metâliün-nezâir'inin muhtevası, tertip şekli ve özellikleri anlatılmıştır

Anahtar Kelimeler: *Dîvan Edebiyatı, Nazîre Mecmûaları, Hisâlî, Metâliü'n-nezâir.*

ABSTRACT

Nazîre Corpus and Hisâlî's Metâliü'n-nezâir

In this article, it has been given a general information about five nazîre corpus whose authors are known in Dîvan literature and are registered in libraries after deliberating shortly on nazîres and the tradition of nazîre. It has been emphasized that corpus are basic sources in view of history of literary studies and their importance then the Metâliü'n-nezâir of Hisâlî, (Hisâlî who is one of the 17th century poets) had been introduced with its content and composition style.

Key Words: *Dîvan Literature, Nazîre Corpus, Hisâlî, Metâliü'n-nezâir.*

Nazîre bir şâirin takdir ettiği bir başka şâirin şiirine vezin, kafiye ve konu itibarıyla benzeri olarak söylediği şiirlere denir. Nazîre söylerken şâirin kendi üslubunu ortaya koyma ve orijinal şiirden daha güzelini yazma amacı vardır. Şâir nazîre şiirinde kendi tarzını, şahsiyetini yansıttığı oranda şâirlik gücünü ispatlamış olur.

Dîvan edebiyatının prensipleri dairesinde şiir yazma ve kendini buna göre ifade etme yolunu seçen şâir, bu edebiyatın var olma hakkını tanıdığı duyguları benimseyip önceden seçtiklerini ve uygun gördüklerini onun belirttiği şekilde işleyerek ifade etmek durumundadır (Akün, 1994:IX/414). Dîvan şâirleri iyi ve usta şâir olduklarını, seleflerinin veya sevdikleri şâirlerin izinde çok güzel manzumeler yazabildiklerini nazîre şiirleriyle ispatlamışlardır.

Muhteva ve şeklin önceden belirli olduğu dîvan şiirinde şâirler yeni muhteva arama ihtiyacı hissetmeden mevcut olanı değişik bir tarzda kendi üsluplarını katarak ifade etmeye çalışmışlar, bunun için nazîre yönteminden faydalanmışlardır. Nazîre geleneği dîvan edebiyatının kuruluşundan, Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiş bir gelenektir. Bu gelenekle yazılmış olan şiirler meraklılarınca toplanarak ve nazîre mecmûaları meydana getirilmiştir.

Anadolu'da yazılmış, derleyicisi belli ve elde mevcut bilinen beş nazîre mecmûası vardır. Bunlardan ilk olarak Ömer bin Mezid'in, II. Murad devrinde 840/1437'de yazmış olduğu Mecmûatü'n-nezâir'ini tanıyoruz. Bu eserden ilk bahseden Saadettin Nühzet Ergun'dur. Dehhanî, Şeyyad Hamza, Gülşehrî gibi eski şâirlerin yanında özellikle XV. yüzyıl şâirlerinden Nesimî, Ahmedî, Tacî, Şeyhî gibi şâirlerin şiirlerini, nazîrelerini ihtiva eder. Bu mecmûada 84 şâirin 397 şiiri mevcuttur (Canpolat 1995:9)¹.

Eğirdirli Hacı Kemal tarafından 918/1512'de hazırlanan diğer bir mecmûa, Câmîü'n-nezâir, 496 yapraklıdır². Kendi şiirleri de dahil 266 şâirin şiirleri toplanmıştır (Levend, 1984: 168). Dehhanî, Daî, Melihî, Cemalî, Habîbî gibi şiirleri diğer mecmûalarda hiç bulunmayan veya çok az bulunan şâirlerin eserlerini ihtiva etmesi, Câmîü'n-nezâir'in değerini artırmaktadır.

Edirneli Nazmî'nin Mecmaü'n-nezâir'i, 940/1533-34'de yazılmıştır. Mecmûada 357 şâirin 5527 şiiri yer almaktadır. Eser XIV, XV ve XVI.

¹ Ömer bin Mezid'in Mecmûatü'n-nezâir'i Mustafa Canpolat tarafından incelenip yayımlanmıştır. Eserin, 1982 ve 1995 yıllarında TDK tarafından iki baskısı yapılmıştır.

² Eğirdirli Hacı Kemal'in Câmîü'n-nezâir'i Nezahat Öztekin danışmanlığında Yasemin Morkoç tarafından Ege Üniversitesi'nde doktora tezi olarak hazırlanmıştır (Aynur, 2004: 8).

yüzyıla ait zengin malzemeyi ihtiva eder(Köksal 2001: 132-133)³. Tezde nazîrenin tanımı, eserdeki örneklere göre nazîre, nazîre ile ilgili problemler, yazılış türlerine göre nazîreler, nazîre benzeri şiirler, dîvan şiirinde nazîre geleneği ve nazîre mecmûaları hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

Nazîre mecmûalarının dördüncüsü olarak Kanunî Sultan Süleyman'ın bendelerinden Pervane bin Abdullah'ın, 968/1560'ta yazmış olduğu Câmîü'n-nezâri'ini⁴ görmekteyiz. İstanbul Bağdat Köşkü Kütüphanesi'nde 406 numarada kayıtlı bu mecmûa, 641 varaktır ve 430 şâirin şiirlerini ihtiva etmektedir (Kut, 1986: 171).

Bu dört nazîre mecmûası hakkında kısaca bilgi verdikten sonra nazîre mecmûalarımızdan beşincisi ve bu makalenin ana konusu olan Hisâlî'nin Metâliü'n-nezâri'i, hakkında şu bilgileri verebiliriz⁵. Bu mecmûa derleyeni belli nazîre mecmûalarımızdan, yalnızca matla'ları ihtiva etmesi, beyitleri bir araya getirirken zemin şiirin belirtilmemesi gibi yönleriyle diğer nazîre mecmûalarından farklıdır⁶.

Hisâlî'nin, matla'ları derleyerek meydana getirdiği eserinde dîvan şiirindeki genel özellikleri görmek mümkündür. Şâir matla'ları sıralarken ilk olarak Besmele ile başlamış, sırasıyla Allah'ın isimlerini, sıfatlarını anlatan beyitleri, Hz. Muhammed'le ilgili beyitleri, daha sonra da dîvan edebiyatının genelinde işlenen sevgilinin güzelliği, cefası, âşığı yüz vermemesi, dünyanın fâniliği, dünyaya fazla bağlanılmaması gerekliliği gibi değişik konuları ihtiva eden matla'ları derlemiştir. Beyitlerin bu şekilde sıralanması klasik bir dîvan tertibini hatıra getirmekte ve Hisâlî'nin Metâliü'n-nezâri'i tertib ederken konu birliğine önem verdiğini göstermektedir.

Hurûf-ı hecâ tertibine (alfabetik düzen) göre tanzim edilmiş olan Metâliü'n-nezâri'in Nuruosmaniye'deki nüshası toplam 670 varaktır⁶. Mecmûanın başındaki eserin çoğunluğu Türkçe matla'lardan oluşmakta; yer yer Arapça ve Farsça matla'lar da bulunmaktadır. Bursalı Mehmet Tâhir Nuruosmaniye Kütüphanesindeki bu nüshanın Hisâlî'nin el yazısı olduğu

³ Edirneli Nazmî'nin Mecmaü'n-nezâri'i Osman Horata danışmanlığında Fatih Köksal tarafından doktora tezi olarak hazırlanmıştır.

⁴ Pervâne Bey Mecmûası Tahir Uzgör danışmanlığında farklı yüksek lisans öğrencileri tarafından master tezi olarak hazırlanmaktadır(Aynur,2004).

⁵ Hisâlî'nin, bu mecmûasının birinci cildi 'XVII. Yüzyıl Şairlerimizden Hisali Hayatı Eserleri ve Metâliü'n-nezâri Adlı Eserinin Birinci Cildi (İnceleme-Metin)' adı ile Abdulkerim Abdulkadiroğlu danışmanlığında tarafımızdan doktora tezi olarak hazırlanmıştır.

⁶ Metâliü'n-nezâri'in iki ciltli ve en hacimli nüshaları Nuruosmaniye 4252; 4253 ve Ali Emîrî Manzum Eserler 679-680 numaralı nüshalardır. Ali Emîrî 682 numara ve Süleymaniye (Lala İsmail) 576 numaradaki matla' mecmûaları tek ciltli olup daha az beyit ihtiva etmektedir.

(1333/I:165) bilgisini vermektedir. Tevhid, münacaat, na't konulu (v.3b'ye kadar) beyitlerin kafiyelerinde alfabetik sıralamaya uyulmamıştır. Bu beyitlerden sonra temellük mührü ve vakıf kaydı vardır. Vakıf kaydından sonra yer alan matla'larda hurûf-ı hecâ tertibine dikkat edilmiştir. Derlenen matla'lara ait oldukları vezin kalıbına göre Bahr-i Remel-i Müsemmen-i Sâlim, Bahr-i Hezec-i Müsemmen-i Sâlim gibi başlıklar verilmiştir. Eserdeki beyitlerin vezni aynı, kafiye değişmiş veya kafiyesi aynı vezni değişmişse matla' aralarına boşluk konarak farklılık belirtilmiştir. Birinci cilt "elif"ten "gayın" harfine, ikinci cilt "gayın"dan "ye" harfine kadar kafiyeli şiirleri ihtiva etmektedir. İki ciltte yaklaşık bin şâire ait on iki bin kadarı birinci ciltte olmak üzere toplam yirmi yedi bin civarında matla' bir araya getirilmiştir.

Eserin Ali Emirî Manzum Eserler numara 679, 680'de kayıtlı nüshası sayfa numarası ile numaralanmıştır. Birinci cilt 459 sayfadan oluşmakta ve ilk sayfada "Allâhü Teâlâ Hazretlerinin rızası için vakfeyledim Ali Emirî Diyarbekirî" yazılı vakıf mührü vardır. Eserin Ali Emirî Manzum Eserler 680 numarasında kayıtlı ikinci cildi 578 sayfadır. Bu nüshaya sayfa numarası verilmesi ve Ali Emirî'nin beğendiği birçok eseri kendi el yazısıyla yazarak kütüphanesine kazandırdığı, Bursalı Mehmet Tahir'in, Nuruosmaniye'deki Metâliü'n-nezâir'in müellif hattı olduğu bilgisini vermesi Ali Emirî nüshasının günümüze daha yakın tarihte istinsah edildiğini düşündürmektedir.

Metâliü'n-nezâir'de XIII. yüzyıldan XVII. yüzyıla kadar yazılmış olan matla' beyitleri derlense de XV-XVII yüzyılda yazılmış matla' sayısı daha fazladır. Hisâlî matla' beyitlerini vezin, kafiye, redif ve konularını dikkate alarak bir araya getirirken kendi matla'larını da ilgili bölümlere ilave etmiş, hemen her bölüm sonunda kendine ait bir veya birden çok matla'ı eklemiştir. Bazen aynı şâire ait aynı vezin, kafiye ve konudaki matla' beyitleri peş peşe verilmiştir. Hisâlî'nin Metâliü'n-nezâir'i aynı zamanda bir rehber durumunda olup matla' dizini vazifesi de görmektedir. Aranılan bir şiirin matla'ı Metâliü'n-nezâir içinde mevcutsa kafiye, redif ve veznine göre kolaylıkla bulunabilir. Günümüzde İsmail Ünver'in bir ekip çalışmasıyla bir araya getirmeye çalıştığı matla' derleme işine (Ünver, 1993:530), Hisâlî tarafından XVII. yüzyılda teşebbüs edilmiş ve 'elif'ten 'ye'ye kadar binlerce matla' derlenerek Metâliü'n-nezâir adlı eser ortaya çıkarılmıştır.

Nazîre tanımında vurgulandığı gibi bir şiirin nazîre olması için örnek alınan şiirle vezin uyumu içinde olması şarttır. Metâliü'n-nezâir'de bu uyuma dikkat edilmiş, hiçbir istisnaya rastlanmamıştır. Beyitler gruplandırılırken, başlık olarak 'Bahr-i Remel-i Mecnûn', 'Bahr-i Muzâri-i Ahreb, 'Bahr-i Remel-i Müsemmen-i Sâlim' vb. vezinlerin bahirleri verilmiştir.

Bir şiirin nazîre olması için gerekli şartlardan biri de kafiye-redif uyumudur. Metâliü'n-nezâir'de vezin birliği gibi kafiyelerin de aynı olmasına dikkat edilmiştir. Cem Dilçin (1986: 114)'in verdiği,

Dil-i zârı hasta kıldı ne yaman nezzâredür bu
Şeb-i gamda koydı hâlin ne siyeh sitâredür bu

(Nailî)

Yine zevrak-ı derûnum kırılıp kenâre düşdi
Tayanur mı şîşedür bu reh-i seng-sâre düşdi

(Şeyh Gâlib)

gibi farklı kafiye-redifi olan nazîre örnekleri Metâliü'n-nezâir'de yoktur.

120a numaralı varakta Şerifî-i Kefevî'ye ait

Yâr bî-rahm felek câ'ir ü tâli' câbir

Dil-i pür-yâreden özge bana yok bir acır

matla'1, Fuzûlî'nin

Dost bi-pervâ felek bi-rahm devrân bi-sükûn

Derd çok hem-derd yok düşmen kavî tâli' zebûn

matla'ını hatırlatmakta olduğu halde bu şekildeki -konu ve vezin birliği olsa da kafiyesi- redifi aynı olmayan- beyitlerin bir arada sıralandığı görülmemiştir. Sadece birinci cilt, 118a numaralı varakta İffetî-i Ebezâde mahlaslı matla'ın vezin ve konusu diğer beyitlerle ortak; kafiyesi farklıdır. Bu beyit metinde talik yazı ile yazılarak kafiyesinin farklı olduğu hususuna dikkat çekilmiştir.

Eserde seçilen matla'ların çoğu rediflidir. Rediflerin büyük kısmı bir veya birden çok kelime tekrarından meydana gelmiştir. Bu şekilde şiirlerin redifli oluşu, hatta birden fazla kelime tekrarından meydana gelen rediflerden teşekkül etmesi konu bütünlüğünü sağlamaktadır. Yani derlenen beyitlerin redifi ile birlikte konusu da birbirine benzemekte, redif konu bütünlüğüne katkı sağlamaktadır.

Vezin ve kafiye uyumu bir şiirin başka şiire nazîre olduğunu belirlemede önemli ipuçlarıdır. Ancak nazîre şiirle orijinal şiir arasında istisnalar olsa da, muhtevaya dayalı benzerlikler de olmalıdır. Metâliü'n-nezâir'de vezin ve kafiye dikkate alınarak bir araya getirilmiş matla'larda konu bütünlüğü mevcuttur. Allah'ın sıfatları, Hazret-i Muhammed övgüsü, sevgilinin güzelliği, dünyanın faniliği, gelip geçici dünyada hiçbir şeye

üzülmek gerektiği gibi konularla ilgili derlenen beyitler ayrı ayrı gruplar halinde.

Eserde bazı matla' gruplarının başına 'giy yaraşur' (v.9b), 'el-gıyâs' (v.61b) gibi ibareler konmuş, seçilen beyitlerde bu ibarelerin olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca kalıplaşmış ifadeler, ortak ata sözleri ve deyimlerin aynı grupta sıralandığı görülür. Şâirimiz matla'ları seçerken bu şekilde başlık koyarak veya başlık koymadan şiirin redifinin ve vezninin durumuna, manzumenin içinde geçen konusuna göre, bazı kısımlarda belli miktarda boşluk koymuş, kimisinde bu boşluklar dolup derkenarlara taşmış; kimi bölümlerde tamamen dolmamış, bazen tek beyit bazen sadece birkaç beyit bir araya getirilmiştir.

Hisâlî'nin seçtiği matla'ların büyük bir kısmında anlam-hayal benzerliği mevcuttur.

Yahyâ Efendi Birbirine girdiler dolâblarla âblar
Âb gâlib oldu âhir döndiler dolâblar

Râzî Sûy-ı dil-dâra revân olmada turma âblar
'Âşık-ı dîdâr olup inler döner dolâblar

Zihni İnleyüp dolâb-veş döktüm gözümde âblar
Döndürünce ol mehi kurdum nice dolâblar

Metâliü'n-nezâir'in 126b numaralı varakındaki bu beyitlerle aynı gruptaki diğer beyitler arasında, âşığın vefasız sevgili yüzünden çok fazla gözyaşı dökmesi anlatılmaktadır. Dökülen gözyaşları o kadar fazladır ki su dolaplarını dahi çevirmektedir.

İbni Kemal Paşa, Revânî Bey, Kabûlî ve Hisâlî'ye ait 131b numaralı varaktaki beyitlerde dünyanın faniliği, dünya malı için değersiz kimselere boyun eğmemek gerektiği, kanaatkârlığın fazilet olduğu anlatılmaktadır.

Şeyhî, Zekâyî, Feyzî, Hisâlî, Cevrî, Derviş Enisî'ye ait 132b numaralı varakta matla'larda, gül mevsiminin, bahar günlerinin geldiği, yeme-içme, eğlenme zamanı olduğu konuları işlenmiştir.

Aşağıya örnek olarak alınan matla'lar sevgilinin güzelliği, âşığa yüz vermemesi, cefa ve eziyeti ile ilgili olup 42a'da yer almaktadır.

Hisâlî Degildür hüsni gibi hulkı hûbân bî-vefâdur hep
Sana mihr ü vefâ didükleri cevr ü cefâdur hep

Velehu Hisâlî Kad-i bâlâ vü zülf ü kâkül ü turran belâdur hep
Cihânun çekdiği derd ü belâlar ol belâdur hep

Sipâhî Beg Egerçi şehr-i hüsn içre güzeller dil-rübâdur hep
Velî sencileyin anlar da cânâ bî-vefâdur hep

Hisâlî Egerçi husrev-i devrân olanlar pâdişâdur hep
Der-i devlet medârunda birer denî gedâdur hep

Aşağıda bir kaçını sıraladığımız 241a'da kayıtlı matla'lar dünyada mutluluğun kısa sürdüğü, iki gün bile devam etmediği, güzelliğin gelip geçici olduğu gibi konuları ihtiva etmektedir.

Bâkî Efendi Dilâ bezm-i cihânda kimse âhir pâ-y-dâr olmaz.
Müdâm elden koma ayagı fırsat ber-karâr olmaz.

.....

'Ayânî Cihânı çünkü bildük sâkiyâ ol pâ-y-dâr olmaz
Müdâm elden koma sahbâyı 'âlem ber-karâr olmaz.

.....

Nev'î Efendi Elinde gerçi kim 'âşıklarun sabr u karâr olmaz
Bi-hamdillâh güzellik ehl-i hüsne pâ-y-dâr olmaz.

.....

'Ahdî Fenâ üstinedür 'ömrün esâsı pâ-y-dâr olmaz
Süleymân u Cem ü Cemşîd olanlar kâm-kâr olmaz

Hisâlî, varak 129b derkenarında Saraylı Muslî ile ilgili yazılmış şehrengiz tarzı beyitleri kaydetmiş, daha sonra kendisine ait sevgilinin boyu, hattı, yanağı hakkındaki matla'ları sıralamıştır.

Hâcî Dervîş-i Bu devrün var ise hubânınun hep şehriyâridur

Mostârî Sarâyî Muslî kim 'aşk ehlinün ol 'ömri varıdur

'Özrî-i Bosnavî Cihân gül-zârınun Muslî sarâyî nev-bahâridur
İden bülbülleri şeydâ anun rengîn-izâridur

Muyî-i Sarâyî Cihân hubânınun Muslî sarâyî şehriyâridur
Cefâ vü cevr ü zulm 'uşşâkına her demde kâridur

Hisâlî	Tarâvet gülşeni ol goncanun gül-gun 'izâridur Nihâl-i hoş-hırâmı 'ar'ar u serv ü çenâridur
Velehu Hisâlî	Nigârâ murg-zâr-ı hüsninün dil murg-zâridur İki çeşm-i güher-pâşum iki başlı pınâridur
Velehu Hisâlî	Hatı şerh-i metâli' metni şemsiyye 'izarıdur Sehî-kaddi menâr u hâşiye hattı gubârîdür

Metâliü'n-nezâir de, sadece matla' beyitlerine yer verildiği için çok fazla beyit ve şâir mevcuttur. Derlenen her beyitin yanında şâirlerin mahlasları yazılmış; bazılarının ise mahlasları yazılmayıp veya "Bî-mahlas" olarak kaydedilmiştir. Şâirlerin bir kısmının mahlasları yanında memleketi, mesleği, kimin akrabası olduğu, fizikî özellikleri gibi ek bilgiler de mevcuttur. Eserde Osmanlı coğrafyasında yetişip İstanbul Türkçesiyle eser veren şâirlerimiz yanında Doğu Türkçesiyle eser vermiş olan Ali Şir Nevaî, Sultan Hüseyin Baykara, Basîrî-i Şarkî, Şevkî-i Şarkî, Şâhî-i Şarkî gibi şâirlerin beyitleriyle Câmî, Örfî, Hâfız, Sâdî gibi İranlı şâirlere ait Farsça matla'lar bulunmaktadır. Ayrıca Türk şâirlere ait Arapça ve Farsça matla' beyitleri de eserde yer almaktadır.

Metâliü'n-nezâir'de derlenmiş olan matla' beyitlerinde tevhid, münacaat, na't, fahriye, şehrengiz, methiye konularıyla talihten şikâyet, sevgili, sevgilinin güzelliği, vefasızlığı, âşığına yüz vermemesi gibi dîvân edebiyatının zengin kültür coğrafyası içinde işlenen birçok konuya rastlamak mümkündür. Seçilen matla' beyitlerinde her konuya yer verilmesi durumu, dîvân şiirinde beyitler arasında anlam bütünlüğü yoktur, nazım birimi beyittir, her beyit kendi içinde bir bütündür görüşünü doğrulamaktadır.

Hisâlî eserine aldığı matla'ları nâzîre tanımına uygun olarak konu, vezin, kafiye-redif açısından benzerlik gösterenleri bir araya getirirken ölçüyü geniş tutmuş, benzer konu, vezin ve kafiyedeki nazîre şiirler yanında nazîre olmayan; tevârüd, tesâdüf, tevâfuk sonucu birbirine benzeyen, birbirini hatırlatan beyitleri yan yana sıralamıştır. Manzumelerden hangisinin zemin şiir, hangisinin nazîre olduğunu belirtmemiştir; zaten eserdeki binlerce beyit içinde bunun tespiti mümkün değildir.

Eserde, divan edebiyatında en çok kullanılan bahirlerdeki (Fâilâtün Fâilâtün Fâilün/ Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün/ Mefûlü Fâilâtü Mefâîlü Fâilün/ Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün) kalıplarındaki beyitler daha fazla yer almaktadır. Kafiye olarak elif-gayın harfleri arasındaki beyitlerin bulunduğu birinci ciltte edebiyatımızda en çok tercih edilen kafiyelerden "ra" ile biten kafiyeli veya redifli beyitlerin sayısı en fazladır.

Şiir mecmûaları, şâirin edebî kişiliğinin ortaya konması, dîvanlarda bulunan veya bulunmayan şiirleri ihtiva etmesi, hangi şâirin hangi şiire nazîre yazıldığıının belirtmesi yönünden elimize önemli miktarda malzeme sunar (Aydemir,2001:732). Şâirin, zamanında herhangi bir sebeple dîvanına koymadığı veya dîvanını tamamladıktan sonra yazdığı şiir ve yazılar mecmûalarda bulunabilmektedir. Bir şiirin mecmûalarda çok geçmesi o şiirin sevildiğinin, beğenildiğinin, toplumun duygu ve düşüncelerine hitap ettiğinin delilidir.

Mecmûalarda tanınmış ve şöhret olmuş şâirler yanında daha az tanınmış, hatta beyti veya şiiri sadece o mecmûada kayıtlı olan şâirler de mevcuttur. Adı duyulmamış birçok şâir hakkında bilgiyi sınırlı da olsa ilk defa mecmûalardan öğrenebiliriz. Dîvan sahibi olmasalar bile güzel şiirleri bulunan şâirler mecmûalar sayesinde unutulmamışlardır. Dîvanlar, menseviler, tarih kitapları, tezkireler gibi mecmûalar da edebiyat tarihimize kaynaklık; pek çok bilinmeyeni ortaya çıkarmada kılavuzluk ettiğinden dîvan şiiriyle uğraşanlar için temel başvuru kaynaklarından olmalıdır.

KAYNAKÇA

- ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim. “Edebiyatta Metodoloji Açısından Elyazmaları ve Nâdir Eserler Üzerine Notlar”, Aynı yazar, **Kültürümüzden Esintiler**, 527-556, Ankara 1997, Anıl Matbaa ve Ciltevi.
- ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim. “Sofuzâde Mehmet Tefik Efendi ve On Üç Nazîresi-Yirmi İki Na’tı”, **Türklük Araştırmaları Dergisi**, 7, 53-90, İstanbul 1993, MÜFEF Yayını.
- AKTAŞ, Hasan. “Nazîrecilik Geleneği ve Çağdaş Şiirimizin Ufukları”, **Hece Türk Şiiri Özel Sayısı**, S.53-54-55 (Mayıs-Haziran-Temmuz 2001), s.282-294.
- AKÜN, Ömer Faruk. “Divan Edebiyatı”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, IX, 369-427, İstanbul 1994.
- AKYÜZ, Kenan ve başk. “Nazîre”, **MEB Türk Ansiklopedisi**, XXV, 160-161, İstanbul 1997.
- AMBROSS, Edith G. “Nazîre, The will- o’-the wisp of Ottoman Divân Poetry”, **Wiener Zeitschrift für die Kunde Des Morgenlandes**, 79, 57-65, 1989.
- AYDEMİR, Yaşar. Şâirlerin Edebi Kişiliğinin Tespitinde Mecmûaların Rolü. **Türk Kültürü**, 464, 731-744, Ankara Aralık 2001, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- AYDEMİR, Yaşar. “Şiir Mecmûaları ve Metin Teşkilinde Mecmûaların Rolü” **Bilig**, 19 147-156, Ankara 2001.

- AYNUR, Hatice. **Üniversitelerde Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları Tezler, Yayınlar, Haberler 2003**, İstanbul 2004.
- Bursalı, Mehmet Tahir. **Osmanlı Müellifleri** c.II, İstanbul 1333, Matbaa-i Amire.
- CANPOLAT, Mustafa. **Ömer bin Mezid-Mecmûatü'n-nezâir** Ankara 1995 TDK yayını.
- DİLÇİN, Cem. **Türk Şiir Bilgisi**, Ankara 1983, TDK Yay.
- ERCAN, Özlem **Peşteli Hisâlî ve Divânının İncelenmesi** Bursa 2003,UÜSBE (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Danışman Prof.Dr. Coşkun Ak.
- GİBB, E.J.Wilkinson. **Osmanlı Şiir Tarihi I-II** (Çev. Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, Akçağ Yay.
- Hisâlî **Mecmaü'n-nezâir**, Süleymaniye (Lala İsmail).576.
- Hisâlî. **Metâliü'n-nezâir**, I,II, Nuruosmaniye Ktp. 4253.
- Hisâlî **Metâliü'n-nezâir** I,II Ali Emirî Manzum Eserler No:679,680
- İPEKTEN, Halûk. **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz**, İstanbul 1996, Dergah Yay.
- İSEN, Mustafa. "Divân Şiirinde Nazîre Geleneği", **Ötelerden Bir Ses**, Ankara 1997, Akçağ Yay.
- KAYA, Bilge. **Hisâlî Hayatı-Eserleri ve Metâliü'n-nezâir Adlı Eserin Birinci Cildi (İnceleme-Metin)** Ankara 2003, GÜSBE (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Danışman Prof. Dr. Abdulkerim Abdulkadiroğlu
- KÖKSAL, M. Fatih. **Edirneli Nazmî Mecmaü'n-nezâir (İnceleme-Tenkitli Metin)**, 2001, HÜSBE (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Danışman Prof. Dr. Osman Horata.
- KÖKSAL, M. Fatih. "Nazîre Kavramı ve Klasik Türk Şiirinde Nazîre Yazıcılığı", **Diriözler Armağanı**, Ankara 2003, Bizim Büro Basımevi.
- KUT, Günay. "Mecmûa", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi** , 6, 170-173, İstanbul 1986, Dergah Yay.
- Komisyon. "Nazîre", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, 6, 544-545, İstanbul 1986, Dergah Yay.
- PALA, İskender. **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, Ankara 1990, Akçağ Yay.
- ÜNVER, İsmail. "Eski Türk Edebiyatında Matlalar Dizini", **III. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi Bildirileri**, 529-533, Ankara 1993.